

lid s otevřeným hledím, aby šly před lid s tím, co chtějí a ne s tím, co předstírají. Když zastupuješ velkostatkáře, řekni to. Tím se právě voliči a priori klamali. To my nechceme, to budeme potírat. Nechceme a nesmíme celou tu svoloč připustit k řízení státu. Nechceme, aby kompromitovaní lidé mohli lézt k nám, k vám, ale počítáme na svornost nás všech, že tyto zjevy nepřipustíme. Ale mimo těch zločinců, které chceme vylučovat, budou široké masy lidí, které se ničím neprovinily, jsou čestné a nejsou partijní. Ty chceme připustit na funkce nejen volené, ale i placené. Nechceme dělat politiku s ohledem na volby. Taková strana nikdy nebude spolehlivým partnerem. Jsme proti tomu, aby na placené funkce se dostali jen lidé s partajní legitimací. Nerozparcelovat si to mezi partajemi.

Stránský: To vše, co říkáte, podepíšu.

Gottwald: Tak to můžeme přeforulovat. A za třetí o těch 18 letech. Je jisté, že fašisti dělali co mohli, aby mládež zkazili. Jsem hluboce přesvědčen, že se to podařilo jen u malé části. Buďte opatrní na přeběhlíky. Měli jsme tu takových Čechů také dost, a vždy se ukázalo, že to je nacionálně pochybený element. Nemůžete ho brát za representanta českého národa. A konečně zkušenosti na Slovensku. Teror nebyl tak silný, ale za to byla jiná lákadla a ukázali se tam dobře právě ti mladí. V Čechách roste teď také partyzánské hnutí. A mládež jde s hnutím. Po stránce zkaženosti mládeže jsem optimista veliký. Odpadá-li tato obava, odpadají všechny argumenty a dále, mládež půjde do armády. Má mít také volební právo. Je to volební právo do těch orgánů provisorních.

Stránský: Nemusí se to říkat, ale může se to dělat.

Gottwald: A to ne. Příští Národní shromáždění nijak nezavazujeme. Ale když to vláda řekne, získá na autoritě. My nemáme nic zatajovat.

Kopecký: Ve všech osvobozených zemích, všude to mají.

Laušman: Po 4 měsíce jsem byl svědkem, jak se tvořily Národní výbory první etapy a byl jsem překvapen. Před 3 roky jsem si nedovedl představit, že ta myšlenka se dovede uchytili a uchytila se. Zásobování se dalo jen přes tajné Národní výbory. Byl to výkvět toho lidu. Byli tam všude také mladí. Druhá etapa; neviděli jsme ji tak dlouho jak pan rada Hála. Některé příklady jsou špatné, ale mohou být ještě horší. Na druhé straně se může říci, že se to dělá dobře. A tu jsme si řekli, že ta odvolatelnost musí být. Když se na př. lidé vrátili, musilo v některých místech dojít ke změně. U nás to bude asi lépe klapat, protože český lid je vyspělejší.

Laušman dále připomíná, že v Londýně jsme jednali o Národních výborech 2 dny, o podřízenosti, hierarchii, odvolatelnosti i věku. S tím věkem jsme tehdy neměli námitek. Žádáme od mladých plnění občanské povinnosti, dejme jim také občanská práva.

Po další výměně názorů o otázce bezpartijních Kopecký navrhuje formulaci „a to i takové, kteří nejsou příslušníky politické strany!“ Dále bylo schváleno, aby v posledním odstavci bylo řečeno „ústavní svobody“ a aby byly vyjmenovány.¹⁵

AÚD KSC Praha. Fond 68, inv. j. 8. Orig.

[132]

1945, 24. březen. Moskva. — Zápis z jednání zástupců tří socialistických stran a zástupce strany lidové o VI. až XVI. kapitole návrhu nového vládního programu a o návrhu na strukturu nové československé vlády.¹

Kapitola VI.

Fierlinger: navrhuje některé stylistické změny:

1. V prvním odstavci navrhuje, aby se řeklo místo nacionálně svébytného národa jen „svébytného národa“.

¹⁵ O průběhu prvních dvou dnů moskevských jednání došla do Londýna dr. H. Ripkovi 25. 3. 1945 depeše od Msgra Hály, který Ripku mimo jiné informuje o snahách Beneše, aby výsledky moskevských porad nebyly považovány za definitivní řešení uspořádání poměrů v osvobozené republice: „...President trvá pevně na tom, že o definitivním řešení nelze jednat a rozhodovati, dokud nebudou osvobozeny české země...“ (AÚD KSC, Praha, f. 38, inv. j. 70, čís. 70.)

¹ Tuto schůzi řídil J. David.

2. Místo „legitimní“ představitelku, aby se řeklo „revoluční“ představitelku, a místo „samobytného“, aby se říkalo „svébytného“. Párus o důstojnících-gážistech slovenské armády mluví, že „se převezmou“. Navrhuji říci: „Budou převzati“.

David: Z části o armádě vyrozumívá, že budou samostatné slovenské útvary. Kdyby slovenské jednotky byly umístěny jen na Slovensku a české jen v Čechách, nebylo by to ku prospěchu obrany státu. České pluky by měly býti dávány na Slovensko a slovenské pluky do Čech. Češi a Slováci se tak mnohému naučí. Vzroste vojenská zdatnost a sblížení obou národů. Na příkl. lidé z Podkarpatska sloužili v českých zemích a nebylo jim to na škodu, právě naopak. Na Podkarpatsku jsem se sešel s lidmi, kteří s radostí vzpomínají na svůj pobyt v Čechách.

Fierlinger: vysvětluje, že teritoriální rozdělení si Slováci sami představují jako přechodný stav a že konečné uspořádání spíše odpovídá představám, jaké má David.

Pacák se táže, zda tato kapitola souvisí s memorandem Slovenské národní rady z 2. března.²

Kopecký: byla psána ještě dříve, než bylo známo memorandum.

Gottwald: v této kapitole má býti vyjádřeno stanovisko vlády ke slovenské otázce a Slováci se vysloví, zda s tím souhlasí. S tím, co je zde dosud, souhlasí.

Pacák se dále táže, zda to memorandum je tím pokládáno za vyřízeno. Rozumí tomu tak, že to má býti tedy stanovisko vlády ke slovenské otázce. Má dále některé poznámky stylistické, zejména se táže, co je to termín „česká národní domovina“ a chtěl by raději mít místo toho výraz „české země“.

Dále činí tento dotaz: vypočítávají se moc zákonodárná, vládní, atd. Jak je to myšleno v koncepci autorů s mocí zákonodárnou, vládní a výkonnou a jak si to představují prakticky?

Hála: Pociťuji, že by se celá kapitola měla přestylisovat tak, abychom zde vystoupili jako jednotný společný stát, protože to bude dostupné celému světu. Přečteme-li si požadavky Slovenské Národní Rady, pociťuji z toho, že oni chtějí mít trvalé jakési dvoustátí. Já to chápu, po pět let měli stát, žili v něm dobře pod záštitou jisté moci. Prosperovali, měli zahraniční obchod. Proto na příklad žádají, aby měli přechodná cla. My jsme vždy hlásali jednotu — to by nás ve veřejnosti velmi poškodilo. Snad by se to mělo překlenout jinak. Před povstáním měli přebytky a to mělo velký vliv i na peněžní oběživo, které má větší hodnotu a větší kupní sílu. Když se válka přežene, země bude tak vyrabovaná, jako Protektorát. Druhá otázka je to, že jejich koruna je pevnější. To bychom mohli nějak jinak vyřešit. Nechceme je hospodářsky poškodit. Naše země dnes potřebují tovary z celého světa. Ve Státní radě se jednalo o to, že vláda má mít právo rušit cla. Chtěl bych, aby Slováci byli ochráněni, ale aby se to nejmenovalo cla. Taková celní přehrada mezi námi, to by nás v zahraničí poškodilo. To mně bylo líto, že to žádali. Chtěl bych, aby bylo zařízeno dovozní řízení. Bylo by dobře, kdyby se celní sazebníky v obou zemích vyrovnaly.

Třetí věc je velmi důležitá, aby ta cenová hladina se vyrovnala. Se slovenské strany budou námítky. Oni říkají, že jejich koruna má být k české v poměru 1:3 (Fierlinger poznamenává, to říkali Rusové).³ Kdyby se tak stalo, znamenalo by to v českých zemích inflaci. Naši úředníci v českých zemích mají mnohem menší platy než na Slovensku. Ceny by se však najednou třikrát zvýšily. Zaměstnanecké poměry by se tak zhoršily, že nevím, kam bychom s tou inflací dospěli. Bylo by třeba, aby tato věc byla pro nás hospodářsky jasná.

Velmi bych o to stál, abychom si uvědomili, že jsme v revoluční době. My můžeme nést teď odpovědnost jen za revoluční dobu. I vláda bude jen revoluční a může vyřizovat věci jen do doby až bude zvoleno Ústavodárné Shromáždění. Všechny závazky další nemůže vláda přijímat a zejména ne takové, které spadají do pravomoci Ústavodárného shromáždění. Co bude od Ústavodárného shromáždění, to vláda teď nemůže říci a na sebe vzít. Proto, co teď dohodnem je jen prozatímní a revoluční. K tomu, abychom vystupovali jednotně, je nutno, aby-

² Jde o usnesení SNR z 2. 3. 1945, které otiskujeme jako dokument čís. 123.

³ K problematice poměru české a slovenské měny viz Zd. Fierlinger, „Ve službách ČSR“, II. díl, str. 382—386.

chom se o to vši silou přičiňovali. S naší strany uděláme všechno. Dívejme se na věc, jak je a vyrovnání uděláme. My dnes nebudeme vzpomínat, co bylo, nebudeme sentimentální. Vyrovnání se už stalo aktem dohody mezi prezidentem a Slovenskou národní radou.⁴ To ostatní do budoucnosti je věcí důvěry. Žádám, aby tato kapitola byla přestylována tak, aby vyjadřovala naši vůli a nebyla závazkem do budoucna, což náleží jen Ústavodárnému shromáždění. Poslední odstavec považují za to, co nám nenáleží.

Fierlinger: Chápu obavy rady Hály a do značné míry je sdílím. Je však třeba uvážit, oč jde. Co je dvojstátí, každý si pod tím může představovat co chce. Slováci však zdůrazňují, že chtějí mít vnitřně pevný stát. Rozhodně se se Slováky nechceme rozejít. Ani u Slováků, pokud to znám, není takového úmyslu. To je i v programu, ale vyjádřeno na nových zásadách. V roce 1918 i 1938 a dnes znovu, jsme se ocitli na rozcestí. Jaké mají být nové zásady? Slováci kladou jako *conditio sine qua non*,⁵ že se cítí národem svéprávným a že chtějí uplatňovat tato práva, což proniklo i do vědomí širokých mas. O hospodářských věcech tato kapitola nemluví. Proto první krok je uznání samobytnosti slovenského národa; bez toho se neobejdeme.

Po dvacet let jsme měli tuhou centralisaci ve státě kapitalistickém a náš kapitál vystupoval na Slovensku jako kolonisační. Měli jsme krize, milion nezaměstnaných, vznikla honba za místy. To byly důsledky tuhého centralismu.

Možnost a vědomí, že by mohli disponovat sami sebou vede Slováky k požadavkům i v hospodářských otázkách. My se nesmíme toho bát. Vemte si na příkl. Sovětský svaz, kde státy se mohou separovat až do úplné secesse. Takovou volnost jim dají. A místo toho, co by třeba Ukrajinci uplatňovali toto právo, přece to nechtějí, ač mají armádu, ministerstva atd. Je to právě toto podvědomí, že by se mohli odtrhnout, co je sílí; ale nechtějí to, protože vědí, že to společenství ve Svazu je pro ně prospěšné.

Doporučuji, abychom kapitolou VI. dali takovou základní chartu a ty hospodářské otázky nechali. Myslím, abychom vyšli Slovákům co nejvíce vstříc, pokud to nenarušuje princip státní jednoty a abychom praktické otázky ponechali k řešení až v průběhu času. V národohospodářských věcech se mnohdy mnoho mění na základě nesprávných předpokladů, ale praktický život sám si pak vynucuje řešení.

Fierlinger se obrací na Gottwalda s dotazem: Slovenská národní rada má přece předložit pak své požadavky zemskému slovenskému výboru.

Gottwald: bude sjezd slovenských okresních národních výborů.

Stránský: Souhlasí s Fierlingerem, že tato partie má obsahovat formulaci našeho názoru na česko-slovenskou otázku v hlavních rysech a že tam nepatří žádné detaily. Stejnou logikou jako ty hospodářské věci, také ty vojenské by mohly přijít jinam. Odstavec o vojenských důsledcích může, tak jak je, nebo s malými dodatky býti zařazen do odstavce o vojenských věcech a zde by měly zůstat jen věci politické. Jsem rád, že už Háluv a Fierlingerův projev ukázaly, že se zde jedná o nesmírně důležitý problém a jestli kde, tož tady, má význam Gottwaldovo přání, aby mezi námi nezůstalo nedorozumění. A řeknu hned předem, že to, co nás dnes rozvádí a v čem jednotni nejsme, není nazírání na nynější stav na Slovensku, ale otázka, zda v konstrukci nynější má býti vzor pro konstrukci trvalou.

Gottwald: to si přeje slovenský národ, nezapomínejme toho.

Stránský: za nás čtyři národní socialisty: souhlasíme s dohodou vládní, uzavřenou se Slováky, nevylučujeme ani to, že by ten dnešní stav na konec mohl být trvalý, jestli s tím vysloví souhlas národ slovenský i český, ale nezavazujeme se už předem. Chci to odůvodnit: naše mínění není justament. Je to poctivost. Brání se svědomí. I za to jsem vděčen Fierlingerovi, že tak nezakrytě postavil na jasný základ celý ten problém tím, že mluvil o Svazu a právu secesse. Tím vyjádřil to, čeho se týkají i naše námitky.

Musíme se ptát po smyslu Československé republiky. Ona není dílem pouhé náhody. Když se podíváme na příkl. na ten její tvar, musíme se ptát, proč v roce 1918 právě tyto 2 národy

⁴ Viz dokument čís. 92.

⁵ ... nezbytná podmínka.

učinily to rozhodnutí utvořit společný stát, proč ne na příklad s Poláky? V roce 1918 Češi a Slováci rozhodli svobodně, že vytvoří jeden stát. Proč? Ústava československá na to dává první větou odpověď: My, národ československý. Slova, která řekl největší básník slovenský Hviezdoslav a největší spisovatel český Jirásek. Nedokazují, že Češi a Slováci jsou jeden národ, ale ukazují, že národní blízkost obou národů je něco úplně specifického. To se nedá srovnávat s poměrem žádných dvojdruhých národů.

My Češi jistě máme na tom, že jsme svůj stát neudrželi, vinu, ale jakkoliv velká je vina naše, nikdo nesmí tvrdit, že bilance našeho režimu těch 20 let je pasivní. Sám efekt těch 20 let ukazuje, že na Slovensku to prospělo. Máme dobré svědomí po této stránce. Dělal se chyby, hlavně taktické a psychologické. Ale nemusíme se za těch dvacet let stydět a nemusíme stát na rozpacích před Slováky, když jim nabízíme stát jednotný, jednotný ne na výpověď, nýbrž uzavření společného svazku na věky, jednotný stát, společný jeden a ne soustátí. Kdyby mělo vzniknouti spojení dvou států pod nějakou centrální vládou, i to je možné. A kdyby to Slováci chtěli, možné i nutné, kdyby to Slováci rozhodli, ale nejen oni, nýbrž i Češi. Útržkové rozhovory se Slováky mě utvrzují v tom, že Slovákům jde o jistotu, ale nezáleží naprosto na formě, nýbrž na věci. Ne na tom, aby Československá republika už nebyla jednotným státem.

Máme štěstí, že se věci upravily tím způsobem, který slouží vývoji k jednotě. Velká zásluha tu přísluší komunistickým kolegům v jejich snaze, aby základem všeho byla myšlenka zlidovění, respekt k vůli lidu. Princip národních výborů nás zbavil rozpaků a když se na Slovensku ustavila Slovenská národní rada, a prohlásila se za nositelku plné, zákonodárné, vládní moci, bylo nám to samozřejmé. V revolučním procesu musí být takovou pravomocí vybaven lid i v menších oblastech než je Slovensko a neměli jsme pro to námitek. To nás zbavilo všech třecích ploch. Definitivně upraveny mohou býti ústavní poměry jen s plným souhlasem Slováků. Je vyloučeno, aby Češi Slováky majorisovali. Oni vědí, že definitivní ústava nemůže býti jiná než ta, s kterou budou Slováci souhlasit.

Přejeme si, aby celá věc byla formulována v tom smyslu, jak to říkám, že důsledkem toho fakta, že Slováci ve státní jednotě chtějí býti národem svébytným — to musí být upraveno. Tato nová dohoda bude sjednána oběma stranami a až do té doby, než se tak stane, je nositelem státní moci na Slovensku Slovenská národní rada. Trvalá úprava však nemůže býti předmětem dnešního našeho jednání.

Fierlinger: říká, že se neobává vyslovit slovo secesse.⁶ Nikdo nemíní tím připravovat nějakou secessi Slováků, nýbrž naopak. Najít cestu k soužití. O odtržení nemůže býti ani řeči. Jsme-li si tak blízcí, nepotřebujeme zvláštních opatření. Právě zvláštní opatření by byla nebezpečná. Masaryk správně pravil, že ten národ je národem, který se jím cítí být. Právě ta blízkost činí méně nebezpečným to, o čem tady mluvíme. Uvádí jako příklad poměr Rusů a Azarbejdžanců, kteří si národně a etnicky blízcí nejsou a přece se v soužití ve Svazu neobyčejně sblížili. Vzhledem k naší blízkosti jsem proto optimista.

K o p e c k ý: jaké jsou naše intence? Kapitola je poměrně stroze, střízlivě napsána. K tomu nás vedl ten důvod, aby moskevské jednání ani navenek nestálo ve znamení státoprávních sporů mezi Čechy a Slováky. Kromě toho jsme pokládali mnohé věci za dost vyřešené a domnívali se, že proto stačí omezit se na takovéto formulace. A nechtěli jsme také, aby se jednání točilo hlavně kolem slovenské otázky. My jsme to vše navrhli už dříve, pak přišli Slováci s memorandem usneseným doma a uložili svým 6ti právoplatným zástupcům, aby to zde hájili.⁷ Teď srovnávejte. My jsme přes to nic v této naší původní textaci nezměnili. Můžete porovnávat co Slováci žádají a co my jsme jim dali. Náš návrh je vyjádření 4 bodů, o nichž jsme byli ujišťováni, že je o nich všeobecná shoda.

Jsou to čtyři body, které formuloval Gottwald: 1. uznání svébytnosti, 2. uznání pravomoci Slovenské Národní Rady, 3. uznání tvoření slovenských vojenských útvarů a 4. příslib, že to vše není provisorní, že je to stav trvalý, který bude později konstitučně vyjádřen. I Slováci

⁶ „Secesse“ použito ve smyslu odtržení, odštěpení.

tedy souhlasili s našimi 4 body. Souhlasili s tím, aby nová československá vláda vyjádřila své stanovisko.

Stránský : Ty 4 body jsou méně. Když se akomodovali vašemu stanovisku, je to důkaz, že nebyli vázáni.

Gottwald : Tedy logika je taková: jestli něco slevili, mohou slevit ještě víc.

Stránský : Ano.

Kopecký : Slovenský a náš návrh se značně kryjí. My jsme na formulaci nic neměnili, protože naše formulace vyjadřuje ty 4 body. Jestliže to nechcete přijmout a domníváte-li se, že můžete se s nimi dohodnout na jiném podkladě, tak to zkuste. My trváme na této formulaci. Máme za to, že toto je minimum, má-li se nová vláda vytvořit. Vy jste žádnou platformu nenavrhl a nevím, zdali by nebylo praktičtější navrhnout, jak má znít tato kapitola. Kdyby vedle této naší kapitoly Stránský a Hála vypracovali novou formulaci a předložili ji Slováckům. Toto obojí nechť Slováci posoudí. Je to věc ohromné politické závažnosti. Nedovedeme si představit, že by některá strana, která nesouhlasí se 4 body mohla vstoupit do vlády. Proto ať se obě formulace předloží Slováckům. Nedohodneme-li se, pak odpovědnost za následky nepadá na nás. My si nedovedeme představit udržení státní jednoty jinak než na základě přijetí těchto podmínek. Kdo jde na jinou platformu, jde na rozbití státní jednoty. Národní socialisté byli v nacionálním českém smyslu nejintenzivnější a chápu proto tento jejich postoj. Navrhují však, abychom nyní přikročili k projednávání dalších kapitol.

Majer : považuji takový postup za chybu, kdybychom v této věci měli předkládat Slováckům tyto dvě formulace a nedohodli se mezi sebou. My jsme také předložili připomínky, v našich poradách jsme se shodli na tom, že má být přestylisováno to, co bylo řečeno o trvalých dohodách. Protože jsme toho názoru, že nikdo z nás nemá právo zavazovat druhého.

Fierlinger : To se netýkalo zásadních otázek.

Gottwald : upozorňuje, že podle znění návrhu se vláda zavazuje jen, že bude napomáhati tomu, aby Slováci nebyli zkráceni. Jestliže to nevyhovuje, ať tedy pánové podají jiný návrh. Když s tím návrhem Slováci budou souhlasit, my s ním souhlasíme také.

Majer : Myslím, že se máme pokusit o formulaci jednotného návrhu. Jdeme po odstavcích, vždyť jsou to jen stylistické změny.

Stránský : Gottwaldův resultát je docela logický. Cítili jsme, že jsme měli povinnost to formulovat. Prosím, nespátrujte v tom nějaký nacionální radikalismus.

Gottwald : napište to prosím.⁸ Když Slováci budou s Vaší formulací souhlasit, my to přijmeme, když to nebude diametrálně odlišné.

Majer : oznamuje, že i sociální demokraté budou formulovat svůj návrh.

Kapitola VII.

Laušman se táže, zda by **Fierlinger** nás nemohl informovat, co bylo v jednání o Podkarpatské Ukrajině pana presidenta a Masaryka u Molotova.

Fierlinger : tady je politický referent presidenta, snad by nám to mohl on říci.

Drtina : především zde nejsem jako politický referent presidentův a za druhé nejsem informován o tom, vůbec co v tomto rozhovoru bylo. Ale ať bylo v tomto jednání cokoliv, myslím, že vláda má míti a formulovat svoje stanovisko.

Majer : my jsme o tom hovořili. A myslím, že tato kapitola v této formě ve vládním programu být nemá. Dávám to v úvahu i v tomto sboru, zda by se to nemělo upravit tak, že by byla jen jedna věta: „vláda se bude starat o to, aby co nejdříve byla řešena otázka Karpatské Ukrajiny tak, aby vůle karpátoukrajinského lidu byla plně respektována“. Myslím, že by to

⁷ Usnesení SNR z 2. 3. 1945 — viz dokument č. 123.

⁸ Národní socialisté pak skutečně svůj návrh vypracovali a předložili ve společné schůzi zástupců českých politických stran a delegace SNR konané dne 25. 3. 1945. Viz pozn. č. 1 k dokumentu č. 133.

umožnilo jednání a že by to bylo ve shodě s jednáním, která vedl vládní delegát ministr Němec v prosinci m. r.⁹

Gottwald: Měl jsem příležitost o tom mluvit s panem presidentem. Shodli jsme se, že vůle karpatoukrajinského lidu má být respektována a že se má ujednat příslušná dohoda se sovětskou vládou. Rozdíl je v tom, že já jsem byl toho názoru, že se to má stát hned, a už teď, kdežto pan president vyslovil mínění, že by bylo lepší učinit tak až po svolání provisorního Národního shromáždění. Takový je stav.

David: My všichni jak tu sedíme jsme 4 roky zdůrazňovali předmnichovské hranice, a proto myslím, že presidentovo stanovisko je správné. Mám dotaz ke Gottwaldovi: V československé armádě je asi 7000 mladíků z Karpatské Ukrajiny. Říkal mi to včera Svoboda. Co bude s těmi mládenci? Jsou státně pro Československou republiku, to jsem slyšel. Co s nimi bude? To bude otázka dalšího jednání.

Lausman: Byly doby, kdy v naší armádě byla většina našich státních příslušníků sovětských.

Gottwald: Na příkl. volynští Češi. Bylo jich původně 7 a 1/2 tisíce.

Stránský: Šťastná likvidace tohoto problému není snadná.

Gottwald: Je to otázka taktiky a tempa.

Stránský: Naše obtíž není ve věci, nýbrž v tom, abychom výsledkem této otázky nezhoršovali psychologicky doma důsledky Mnichova. My chceme, aby státní katastrofa byla odčiněna celá. Je třeba najít správnou psychologickou cestu a metody, jak to spravit. Vy to celé stavíte jen na rozhodnutí ukrajinského lidu. To se bude vykládati jako důsledek postupu a po případě ingerence velmoci, která Karpatskou Ukrajinu osvobodila, což je nevítko nám doma, i Sovětům, i na mezinárodním poli. Lépe je argumentovat takto: Když se v roce 1918 rozhodl lid Podkarpatska připojit se k ČSR, měl volbu jen mezi Polskem, Rumunskem, Maďarskem a námi. Pochopitelně, že se rozhodl pro ČSR. Jakmile se však ukrajinská republika stala jeho sousedem, je věc jiná. Tu už mně nezajímá, zda většina je pro připojení, mně stačí menšina. Kdyby se věc řešila jinak, bereme si všichni jádýrko sporu nového. Oč presidentovi jde, je to, aby u nás doma, i na mezinárodním fóru to bylo učiněno v nejpříznivější chvíli.

Uhlíř: Když jsme se vraceli s Drtinou z Báňské Bystrice a přijeli jsme ze Lvova do Moskvy, byli jsme informováni Fierlingerem, Gottwaldem a Kopeckým o tom, co je na Podkarpatské Ukrajině. Hned jsme jim řekli, že jsme s touto možností, že se tam takové hnutí vyskytne, počítali. Je jasné, že my tomu bránit nebudeme. Naším přáním je jen referovat Londýnu o tom, co bylo na Slovensku a na Podkarpatské Rusi. Je samozřejmé, že má být respektována vůle lidu a jsme pro takové řešení, které by utužilo československo-sovětské vztahy.

Laštovička: Především jsme tu měli velkou debatu o nové zahraniční politice, ve které byla přijata naše jednoznačná orientace k Sovětskému svazu, nejen ve slovech, nýbrž i v duchu spojenecké smlouvy. Toto hledisko se v debatě ztrácí, není v debatě vidět. Ale ani když posuzujeme tuto věc s hlediska svého vlastního národa českého a my jsme tu sami Češi mezi sebou, je pro nás životním zájmem, aby tato otázka byla vyřešena co nejrychleji. Vstupem Sovětského svazu do Dunajské kotliny vnáší se nová jistota a nová bezpečnost pro Slovensko a pro celou republiku. Musíme mít zájem, aby tyto věci byly vyřešeny mezi námi a Sověty přátelsky a proto se přimlouvám, aby tato věc byla řešena co nejrychleji a kapitola přijata tak, jak je navrženo.

Nosek: Souhlasím s Drtinou, že vláda musí mít své vlastní stanovisko. Neházejme vše na bedra pana presidenta. Je třeba, aby vláda vzala tuto věc za svou. Vláda musí říci něco tomuto lidu. Byly posílány telegramy, co bude do doby, než to bude provedeno. Na jedné straně se říká, že vláda nebude nic měnit na tom, co už se stalo, ale na druhé straně se říká, že vláda chce působit k tomu, aby se to řešilo až v provisorním národním shromáždění. Zde v této formulaci se říká jasné slovo, jsem proto, aby to tak zůstalo. Majerova formulace nestačí.

⁹ Viz dokument čís. 147.

P a c á k : Pokud jde o věc samu, není mezi námi žádného zásadního rozdílu. Když jsme o tom uvažovali, neznali jsme celou situaci a jak vývoj je daleko. Po Gottwaldově vysvětlení je věc jasná. Jde nanejvýš o stylisaci. Kapitola by měla zůstat nedotčena. Jen tedy řekněme: Vláda se bude starat o to, aby věc bylo co nejdříve vyřešena a že neprodleně zahájí v té věci jednání se sovětskou vládou, t. j. ve věci připojení k Sovětské Ukrajině. Je to jen otázka účel-
nosti.

G o t t w a l d : Jsme tedy jednotni v tom, že nakonec Karpatská Ukrajina přijde k Sovětské Ukrajině. Diskutujeme jen o otázce kdy a jak a s jakou motivací. Někteří pánové se odvolávají na interes Sovětského svazu, který jakoby měl zájem, aby se to stalo později. Stanovisko Sovětského svazu bylo řečeno v poselství Stalina prezidentu Benešovi.¹⁰

F i e r l i n g e r na podnět všech čte dopis Stalinův.

U h l í ř a D a v i d : slyšíme to poprvé.

F i e r l i n g e r upozorňuje, že Sovětská vláda souhlasila s tím, aby poselství bylo zveřejněno.

G o t t w a l d : Tu je tedy řečeno, přeje-li si SSSR tuto otázku řešit a kdy. Teď máme novou příležitost, kdyby nám nestačilo to, co říká Stalin, abychom otázku znovu položili, abychom se obrátili do Kremlu a dotázali, zda jsou o tom ochotni jednat. Když budou chtít jednat, tak budeme jednat hned a když nebudou chtít, tak ne. Když se to dojedná, může se sjednat, kdy to má být publikováno. My jsme jen pro to, aby se jednalo hned. Proč? Ze dvou důvodů: 1. aby tím s naší strany byla dokumentována dobrá vůle tuto otázku rychle a ve smyslu přání Karpatských Ukrajinců řešit. Aby tímto aktem bylo vůči SSSR učiněno gesto, které tuto naši dobrou vůli ukazuje. Aby se ukázalo, že my se v poměru k SSSR držíme skutečně poměru přátelského a bratrského, jak se to tvrdí. 2. A to souvisí s prvním. SSSR také se své strany dobrou vůlí prokáže v otázkách, které snad by nebylo možno vyčíst ze smluv, nebo vyjádřit korektním plněním smluv, nýbrž i nad to něco více, tím spíše, že máme před sebou dlouhou cestu, než dojdeme k Aši.

Konečně jde i o prestiž republiky a klid na Slovensku. Fakticky je tam stav takový, že v Užhorodě vládne Ukrajinská národní rada, vládne v pravém slova smyslu. Jde to v mnohém poněkud jiným směrem, než jak my chceme vládnout. Tam se nacionalisuje a vede jiná politika, než my ji chceme vést. Na východním Slovensku žije 100 000 Ukrajinců a mezi nimi už teď je hnutí za připojení. Sovětský svaz si toho nepřeje. To víme z autentických míst. Sovětský svaz se k tomuto hnutí chová odmítavě. Nicméně hnutí tam je. Na pohraničí dochází k incidentům. Zkrátka a dobře neřešení problému způsobuje na východním Slovensku politicky a do určité míry neklid. Je v našem zájmu, aby to bylo co nejrychleji řešeno, protože to uklidní i ve východních krajích. Také proto jsme pro jednání hned. Věčné odkládání a slibování působí divně. A při stanovisku znovu a znovu projevovaném, že to nakonec přece jen bude uděláno, vede to k tomu, že se lidé k takovému ujišťování chovají skepticky. Odkládáním nic nezískáme. Promarníme zas kus kapitálu, který bychom mohli zužítkovat daleko lépe a přijdeme pozdě.

Nechceme dělat politiku přicházení pozdě a pozdě už je. Když SSSR řekne, nedělejte to teď, s pánem Bohem, máme čisté svědomí. Můžeme s těmi na východním Slovensku jinak mluvit. Další protahování považujeme za těžkou politickou chybu.

S t r á n s k ý : První gesto vůči SSSR ve věci Karpatské Ukrajiny, jak vysvítá i z dopisu Stalinova, učinil prezident. Nedovedu si představit, žádá-li nyní, aby se počkalo až do Prahy, že by důvody presidentova váhání byly jiné než to, aby se to před Západem jevilo jako krok svobody. Táže se Fierlingera, zda Jaltská konference se věci dotkla.

F i e r l i n g e r : Myslím, že ne. Myslím, že SSSR se přidržuje svého stanoviska, že se nechce dotknout našeho území. Oni vždy postupují velmi noblesně. Nedají znát, že by na něčem trvali. Je to třeba zjistit politickým instinktem.

¹⁰ Viz dokument čís. 151.

Gottwald : Připomíná, že Stalin ve svém poselství říká, že to může být řešeno do skončení války, nebo i po skončení války.

Fierlinger : Oni se nebojí žádných mezinárodních komplikací.

Stránský : Myslíte, že o poselství Stalinově a odpovědi presidentově Angličané a Američané nevědí?

Gottwald : SSSR čeká od nás vyjádření, ale ne to, co bylo řečeno před rokem.

Fierlinger : Princip SSSR je vždy respektovat vůli lidu. Uvádí teď na příkl. Transylvanii. My vždy věci posuzujeme příliš s hlediska egocentrického. To je naše vada.

Stránský : Musíme věc připravovat a motivovat ji. Řekne se, dokud byl vůdce v Londýně, jednali tak a teď jednájí jinak. To se vyloží, jako by to bylo nesvobodné.

Gottwald : Československá vláda nezaujala stanovisko.

Laušman : Stránský správně říká, že nejen on, ale i my všichni jsme měli dávno za to, že Ukrajinci budou chtít jít domů. V Polsku za námi přišli lidé ze 7 polských obcí s memorandumem a razítky a žádali, aby jejich obce byly připojeny ke Slovensku. Pro nás je novinkou jednání presidentovo před rokem a Stalinův dopis z 23. ledna. President to byl, který dal podnět, aby se o tom mluvilo. Už před rokem se o Karpatské Ukrajině z naší iniciativy mluvilo a dnes se k tomu znovu vracíme. Bylo by chybou, kdybychom stáli jako osel mezi dvěma otýpkami a nevěděli do které kousnout. Mně imponuje, že tento návrh se tak směle vypořádává s ožehavými otázkami. Pro mne je jasné, abychom se tomu nevyhýbali. Stránský má pravdu, že máme přidat argument, že v roce 1918 se k nám Karpatské Ukrajinci připojili, protože nemohli jít domů. To nám může prospět. Jinak jsem však pro to, aby tam ten odstavec byl.

Slánský : Karpatské Ukrajinci se k nám nepřipojili jen tak dobrovolně. Bylo to rozhodnutí velvyslancecké konference. Američtí karpatské Ukrajinci se tehdy rozhodli pro Rusko. A sjezd na Karpatské Ukrajině v roce 1919 se rovněž nejdříve rozhodl pro Rusko.¹¹

Hála : Jak jsem to tam prožíval, vidím, že je žádoucí, aby tato otázka byla co nejrychleji řešena. Je tam po rychlém řešení živelná touha. Můžeme být šťastní, že ti lidé nás mají rádi. To je dobrý fond pro budoucnost. Nebojme se toho, to doma můžeme říci, vždyť u nás byli na výpověď. Mohli kdykoliv odejít a tedy teď odejdou. Kdyby se to protahovalo, uškodíme Slovensku, kde se vede agitace.

Gottwald : V Prešově vydávají Ukrajinci časopis a mají resoluce, ve kterých žádají připojení ke Karpatské Ukrajině.¹²

Hála : Doporučuji jednání ihned. Byl bych pro to, aby pro domov bylo nějaké objasnění řečeno tak, jako že byli jen na výpověď a pod.

Gottwald : Neprotahuje to, až bude celá republika osvobozena. Slovenská národní rada přijala už dávno usnesení, aby ta historie byla řešena rychle. Vidíte, už máte prešovštinu. Budou-li průtahy, budou tam rejdy a budou mluvit i o Popradu.

Kopecký : Je jasné, že na Západě se dělal šum. Na Západě se toho chytli různí lidé. To je mechanismus britské politiky mít trumfy v ruce. Přirozeně, že Angličané se toho chopili. Dáte-li jim možnost, tak se toho chopí znovu. Je to pro ně předně vyděračství. Úmyslem poselství Stalinova a zákroku Gottwaldova bylo, aby to zůstalo vnitřní věcí: a nestalo se to objektem takových kampaní, od kterých pak na západě utečou a ze kterých pak jen my máme v ruce černého Petra. Představte si, jak to může působit v SSSR. Před rokem Beneš nabídne Karpatskou Ukrajinu a oni tehdy k tomu nedali souhlas. Teď se projeví vůle lidu a oni zaujali stanovisko pozitivní. Jak na ně má působit, kdy Angličané udělají trochu tiskové kampaně, už se na to reaguje a mluví o neodvislosti. Právě my nemáme dávat možnost, aby věci našeho poměru k SSSR nebo k Polsku se nestaly předmětem mezinárodních kampaní, které pak usnou. Naší snahou je, aby to zůstalo naším problémem. To vyplývá i ze Stalinova poselství. A k němu došlo na přímý podnět Gottwaldův. Stalin toto poselství diktoval v přítomnosti Gottwalda a Molotova.

¹¹ Viz pozn. čís. 2 k dokumentu čís. 143.

¹² Viz pozn. čís. 1 k dokumentu čís. 253.

Uhlíř: Argumenty Gottwaldovy jsou tak pádné, že nás nutí, aby věc byla rozřešena co nejdříve. Už také proto, aby nevznikla nálada, která by nesvědčila čsl.-sovětskému poměru. Karpatští Ukrajinci konečně měli ústavní právo, aby rozhodovali sami o sobě. Dali jen výraz své národní vůli. Proto je nejlépe vzít na vědomí stav, který tam vznikl. To znamená jednat se SSSR v nejkratší možné době. Bude to znamenat také stabilitu na východním Slovensku a Karpatské Ukrajině.

David: V této věci jsme úplně jednotni. Ještě jde o dodatek, kterým by bylo objasněno domů.

Gottwald: Proč to komplikovat? Nakonec přece tehdy rozhodla velvyslanecká konference a na Podkarpatsku nebylo ani žádného formálního hlasování.

Stránský: Smysl mého podnětu není nějaké jiné odůvodnění. Hledám si jen takovou formulaci, aby doma to bylo nejméně bolestné.

Gottwald: Kdo chce, může vždy dělat kampaně. Proč do toho rýpat?

Stránský: Odpověděl Beneš Stalinovi? A znáte odpověď?

Gottwald: Já ji znám, ale nemám ji. Odpověď nebyla příliš šťastná.¹³ Beneš nereaguje na svou iniciativu před rokem, ale přeje si počkat, až budou řešeny druhé otázky hranic. Takže od té doby se to junktimuje s ostatními hraničními úpravami. Dělá to dojem ne právě dosti důstojný. Proto na to nebylo ani reagováno.

Kopecký: Doporučuje, aby se tedy doplnilo: a tím splnit přirozené přání karpátoukrajinského lidu, který se už před 25 léty vyslovil pro sloučení se svými rodnými bratry.

David: konstatuje, že debata o této kapitole je skončena. A zdůrazňuje, že nár. socialisté nepřišli, aby jednání prodlužovali. Že je možno, mezi sebou se třeba i porvat, ale navenek musíme být jednotni. V naší polemice nespátříte nějaký jiný úmysl.

Kapitola VIII.

Pacák: má dotaz, co je myšleno poslední větou na str. 16.

Gottwald odpovídá, že je možné, že i mezi partyzány se najdou Němci neb Maďaři.

Kopecký přisvědčuje, že mezi slovenskými partyzány jsou i říšští Němci. Na př. Širokého převáželi přes frontu Němci. Ale otázka transferu je tu řešena.

Gottwald: ta je tady jako Kolumbovo vejce.

Majer: Prohlašuje, že souhlasí s kapitolou a že už v Londýně ve vládě byla přijatá celá řada formulací, která odpovídá tomuto stanovisku. Tam jsme přímo mluvili o transferu, zde se o něm sice nemluví, ale je to rozumnější.

Hála žádá, aby slova posazení do žaláře byla přestylisována a řečeno, uvržení do žaláře.

Stránský: O transferu vedla vláda jednání v komisích znalců a vypracovala memorandum, ve kterém se mluvilo o transferu.¹⁴ Podle odhadu se soudí, že by po transferu zbylo 800 000 Němců. Cizí vlády, které dostaly naše memorandum, daly nemastné prohlášení. Tu jsme se nespolehali na pomoc Anglie a Ameriky.

Gottwald: Západní velmoci už transfer odmítly. Při jednání o příměří s Maďarskem Balfour a Harriman odmítli, aby transfer přišel do podmínek příměří, Molotov byl pro. Hodně nám pomůže Rudá armáda. Bude ovšem záležet na tom jak půjde vojenský postup. Značný problém bude v Košicích. Tam zůstalo mnoho anášů¹⁵ až do konce. Na Slovensku teď máme více Maďarů než dříve, protože Rudá armáda šla od jihu na sever a oni neměli kam utéci. Když je nebudeme moci jinam poslat, tedy rozhodně na práci.

¹³ Viz dokument č. 154.

¹⁴ Slo o obsáhlé „Memorandum Československé vlády o problému německé menšiny“, které bylo odevzdáno 23. 11. 1944 vládám SSSR, USA a Velké Británie. Opis memoranda je uložen např. v ŠSÚA Bratislava, ŠF, inv. j. 82.

¹⁵ Anáší — resp. „anyási“ — občané maďarské národnosti, kteří přišli na území Slovenska po vídeňské arbitráži, tj. po 2. listopadu 1938. Jejich usazení na okupovaném území Slovenska představovalo oporu horthyovského okupačního režimu. Proto lidová moc považovala jejich odsun do Maďarska za jeden z prvořadých úkolů při řešení problematiky maďarského obyvatelstva.

Stránský: Jak budeme provádět konstrukci viny u německých sedláků?

Gottwald: To vše půjde bez dlouhých okolků.

Stránský: Souhlasím.

Kapitola IX.

Majer: upozorňuje, že v odstavci 1. je třikrát řečeno, bez jakéhokoliv a vůči komukoliv a doporučuje, aby toto jakékoliv bylo škrtnuto. Na straně 17 a 18 se mluví o vedoucích lidech Vlajky. Bylo by lépe říci všichni členové Vlajky.

Gottwald: Souhlasím.

Majer: Není tam uveden Svaz lesnictví a jiné podobné organizace. Doporučuji doplnit tak, jak bylo v návrhu retribučního dekretu, kde jsou vyjmenovány všechny.

Stránský: Máme námitku na str. 17 o národním soudu. Vysvětlíte nám proč se tam uvádí zvláštní národní soud. My jsme původně v Londýně zamýšleli, aby vedle lidového soudnictví byl zřízen národní soud, ale na jiném základě. Vedle kriminální odpovědnosti je určitý druh provinění, který není kriminální, ale který stačí, aby proviněného eliminoval z veřejného života. Představovali jsme si to velmi jednoduše. Řeklo by se; kdo se nechoval v době té a té tak, jak se sluší a patří na věrného občana, zvláště když ho úřad a postavení zavazovaly, aby se vzorně choval, bude zbaven volebního práva, nesmí kandidovat, mluvit na schůzích, psát v tisku atd., zkrátka bude mu vyslovena ztráta veřejné důvěry.

Nyní o odstavci Háchově a protektorátní vládě. To komunisté v Londýně žádali už dříve a když se na tom trvá — prosím. Dávám však v úvahu, že snad je lepší dělat to než prohlašovat to. Podceňujeme masový charakter těch, kdož se budou hájit. Je u nás ohromná část lidu, která Háchu omlouvá a říká; co měl dělat. Budeme-li postupovat chybně, všichni to odnesem. Sám jsem toho názoru, že Háchu nelze zachránit. Jeho vina je nesporná. Proti morální škodě, kterou způsobil, nelze postavit aktivum, že někoho zachránil. Pochybuji ostatně, že ty pány najdeme. Otázka je, zda tímto odstavcem nekomplikujeme situaci náladově, ale trváte-li na tom, námitek nemám.

Kopecký: Držíme se systému vašeho, systému mimořádných náhlých lidových soudů. Ale před jaký tribunál máme pohnat Háchu a vládu? Uznali jsme, že takový jeden tribunál musíme zřídit. Případy celostátního významu bude třeba postavit před jeden soud a pohnat tam ty, kdož jsou velezrádci na republice. Myslíme, že by bylo nejmoudřejší, aby takový jeden soud byl v Praze a jeden v Bratislavě. A máme přímo určit, které osoby před něj přijdou. Ze zkušenosti víme, že v některých zemích působí neurčitost v tomto ohledu neklid. My nemáme důvodů, aby nám tu v postupu něco bránilo. Vyskytnou-li se mezi obžalovanými lidé, kteří se mohou omýt, i pro ně nemůže být nic lepšího než takový soud. Eliáš bude určitě Konrád Wallenrod.¹⁶ Tak to řekl sovětský tisk. Nejen že se takový člověk omyje, ale získá i zásluhu. Jestliže se nebál jít do protilidové vlády, nesmí se bát jít ani před národní soud.

Stránský: Tedy musí být vydán příslušný zákon. O Háchovi; nevidím hlavní jeho zločin v tom co učinil v Berlíně, ale potom. Pak se také s nimi přestalo jednat. Dříve bylo ještě spojení.

Uhlíř: Chybí nám žurnalisté, kteří se propůjčili službám nacistů. Bylo by dobře vyjmenovat i některé organizace na Slovensku jako je Hlinkova Garda.

Gottwald: To se může.

Stránský: V předposledním odstavci nenavrhují žádnou změnu, ale rozumím věci tak, že se předpokládá, že nechcete brát dvojí loket na úřednictvo v českých zemích a na Slovensku.

Gottwald: Slovenská Národní Rada přijala usnesení, že každý státní a veřejný zaměstnanec musí znovu podat přihlášku a bude zkoumán. Platí to stejně na Slovensku i v českých zemích.

¹⁶ Konrad Wallenrod — velmistr řádu německých rytířů v Prusku v druhé polovině 14. století. Přirovnání Eliáše k Wallenrodovi má vyjádřit myšlenku, že oba se přidali na stranu nepřítele s cílem zničit ho a zachránit vlastní národ. Oba však zahynuli.

Hála : se pozastavuje u pasáže, kde se mluví o zrádcích z řad bankovních, průmyslových atd. magnátů. Souhlasí s tím, jen žádá, aby se přihlíželo k tomu, aby se někde podnik neza-
stavil.

Gottwald : Především je tu míněna správní rada. A mimo to v každém závodě znají děl-
níci kdo byl zrádce nebo kolaborant. Mám na mysli (ne) úředníky, ale magnáty. Jde o to, aby
se především chytl velké ryby, i když několik malinkých rybiček propadne.

Hála : žádá, aby tam také byli vzpomenu ti arisátoři.

Dršina : Chtěl bych říci především ke stanovisku prof. Stránského, jež zde řekl ve věci
viny Háchovy. Jsme odlišného názoru a domnívám se, že právě největší vina Háchova je to,
co udělal 15. března v Berlíně. Já jsem si vědom toho, v jaké situaci tehdy stát byl a je jiná
otázka co Hácha mohl a měl v Berlíně dělat a měl-li tam vůbec jezdit. Ale jedno je jisto, že
naprosto to dělat nesměl. Nesměl podepsat a dát souhlas k zrušení republiky. A to on právě
udělal. V tom spatřuji jeho největší vinu, to ostatní všecko již z toho vyplývalo.

Fierlinger : Při jiné mezinárodní konstelaci by nám byl Háchův akt strašně přitížil.

Dršina : Mám dále doplňovací návrh, aby tam bylo někde vsunuto potrestání těch, kteří
se proti státu provinili v době německé okupace za hranicemi. Myslím, že je to důležité, aby
to bylo v programu vlády z psychologických důvodů, protože celou tu formulaci potrestání
vinníků, kteří byli doma, připravujeme a děláme jako lidé, kteří to doma neprožili a kteří
pod přímým nátlakem gestapa nebyli. Je tedy nutno, aby lidé doma neměli pocit, že myslíme
jenom na ty, kteří se provinili doma a ne také na ty, kteří se provinili venku. Je to tím důle-
žitější, že už máme zkušenosti z Banské Bystrice, že naše představy o potrestání vinníků
a představy těch, kteří byli doma se značně rozcházejí. Vždyť my jsme v Banské Bystrici
o potrestání vinníků ani nemluvili. V českých zemích by se náš postup mohl pocítovat ještě
trpčeji, protože tam byl teror nesrovnatelně větší než na Slovensku. Já nemám přesné formu-
lace, ale představoval bych si to nějak tak, aby se na konci odstavce předposledního přidala
větička asi tohoto znění: stejně tak budou stíháni všichni čl. občané, kteří v zahraničí v době
války rozvraceli národní jednotu a odmítali plnění svých občanských povinností.

Gottwald : Souhlasíme.

Uhlíř : Poukazuje, že na str. 19 se mluví o stranách, které splynuly s lidovou stranou.
Nám se stalo, že Lukáč prohlásil spojení národních socialistů s lidovou stranou. On se však
odštěpil, protože zemský výkonný výbor s tím nesouhlasil. Založil vlastně novou slovenskou
národně-socialistickou stranu.

Kopecký : Bude tedy zakázána slovenská národně-socialistická strana.

Hála : Také my jsme měli takový případ, my jsme měli Mičuru, který to udělal proti na-
šemu protestu, členové ve výkonném výboru byli proti. On byl jediný, který to udělal.

Stránský : Jak to bude s národním sjednocením? Byl tam Rašín.

Kopecký : Jako strana se provinili, jako strana nemohou existovat.

Kapitola X.

Majer : K obsahu kapitoly nemám připomínek. Navrhují jenom, aby odst. 2. začal od-
voláním se na dekret presidenta republiky o zajištění hospodářského života v přechodném
období. Říci to tedy nějak tak: Ve smyslu dekretu presidenta republiky o zajištění hospodář-
ského života v době přechodné budou zajištěny, atd.

Lausman : Žádá, aby na str. 20. v odst. 2. bylo připojeno „který bude v jeho správě za-
jištěn.“

Gottwald : To tam můžeme dát, ale neřešíme otázku dalšího osudu těchto podniků ani
podle jakých principů bude složena správa. Říkáme tomu národní správa a říkáme jen, že
národní výbory mají do toho co mluvit. Pravděpodobně tam dosadí také někoho ze závod-
ních výborů. K tomu ale mají být vydány ještě směrnice.

Jiná otázka, kterou úmyslně neřešíme je, jak s těmi objekty naložit. Zda vrátit a komu,
nebo zda znárodnit a združstevnit atd. — to zůstává otevřeno. Vycházíme z toho co najdem.

Část podniků bude opuštěna zrádci a Němci. Tu dělá zajištění vlastně R. A. sama, postaví tam stráž nebo jinak se podnik vykrade. Pak až budeme mít přehled o tom, co a jak, uvidíme co a jak máme řešit a co dělat. U živnostníků si představujeme, že to mají dostat hned zpět, co jim bylo odňato. U rolníků totéž. U advokátů, lékařů podobně. Větší objekty zůstanou ve veřejné správě potud, než se rozhodne co s nimi bude.

Debata skončena.

Kapitola XI.

Majer: Žádá, aby na str. 21, odst. 1, bylo to nastylisováno tak, aby bylo patrné, že vláda schvaluje v zásadě konfiskaci půdy, nikoliv to jak je prováděno SNR, protože tu praxi přímo neznáme.

Gottwald: Tam už konfiskaci půdy provádějí. Jde tedy o konfiskaci vůbec, ne o zásadu.

Stránský: doporučuje říci místo „schvaluje“ „vítá konfiskaci“.

Gottwald: Souhlasím.

Stránský: činí dotaz, zda je nutno na str. 21., odstavci posledním říci „ukrajinským domkářům“.

Gottwald: S Ukrajinci a Poláky je to jinak než s Němci a Maďary. Mimo to Slováci sami chtějí, aby to tu řečeno bylo.

Hála: Z taktických důvodů je dobře to tam nechat.

Lausman: činí návrh, aby v závěru byla věta: Konečná pozemková reforma bude provedena zákonem.

Gottwald: Všechno není ještě v okruhu pozemkové reformy. My nevíme co ještě zůstane k parcelování. Z důvodů politických myslíme, že první, co je třeba provést, je nacionalisace, bez ohledu na to, co bude později. To ještě uvidíme a proto myslím, že do tohoto programu takový dodatek nemáme dávat.

Kopecký: navrhuje, aby tato myšlenka byla vyjádřena tím, že se v prvním odstavci vsune slůvko „především“ a řekne „...vedena snahou především jednou pro vždy vyrvat českou i slovenskou půdu“.

Gottwald: Dodává, že situace u nás je jiná než v Polsku a Maďarsku, a že možná nebude nutno sahat na české statkáře. Bude třeba také dbát toho, co řeknou rolníci.

Hála: Vyslovuje obavu, aby se neparcelovaly lesy.

Gottwald: Ne, mluví se tu jen o zemědělské půdě.

Konec debaty kapitoly XI.

Kapitola XII.

Stránský: prohlašuje, že jeho skupina nemá proti formulaci této kapitoly námitek.

Majer: navrhuje, aby na str. 22 za 2. odstavec byla vsunuta věta: Vláda bude pokračovat v úsilí o zajištění a opatření věcí první pomoci (léky, léčebné prostředky atd.) prostřednictvím mezinárodní organizace UNRRA, Lease and Lend i nákupem na volném trhu v zahraničí.

Gottwald: Já bych proti tomu nebyl, ale dejme to až na konec kapitoly.

Majer: dává v úvahu, aby bylo tam, kde se mluví o peněžním a úvěrovém systému (str. 4) rozšířeno a vloženo, že „klíčové podniky, průmyslové, pojišťovnictví, přírodní a energetické zdroje budou postaveny pod státní kontrolu.“

Gottwald: souhlasíme.

Pacák: Navrhuje, aby na str. 23 odst. 3 se řeklo „telekomunikační spoje“, pod čím se rozumí také radiové spojení. To je terminus technikus, který se pro to dnes odborně používá. Debata skončena o kapitole XII.

Kapitola XIII.

Stránský: Nemáme zásadních námitek, nelíbí se nám však, že na str. 25 se říká, že vláda stanoví normované příděly, které si každý doplní na volném trhu, to znamená, že bude černý trh sacionován a že je tím favorisován ten, kdo má peníze.

Gottwald: K tomu bych chtěl říci několik slov principiálních. Co je účelnější u sedláků? Stanovit určitou normu povinných dodávek a říci mu, s ostatním si dělej co chceš. Anebo

všechno odvedeš a pro sebe si necháš jen tolik a tolik. Co je účelnější? Tady má každý kolchoz, každý individuální sedlák předepsanou kvotu a s ostatním může nakládat jak chce. Je tady rynek bez normovaných cen, ale pod kontrolou. Je to lepší i vůči rolníkům i vůči konsumentům. Černý rynek nezamezíte. Normy nebudeme moci dodržet. Lidé si přikupovat budou a je to v povaze černého trhu, že obchodníci si pak zakalkulují risiko prodeje na černém trhu. Máte přirozeně dvojí ceny. Když to není, tak každý pak porušuje zákon.

Stránský: Ty důvody, které nám tu posl. Gottwald uvedl, oceňuji. Vy oceňte spravedlivě moje. Výhodou je co nejpoblábnější úprava na straně zemědělské a konsumentské. Ale mezi tím co je dnes a co čeká nás je podstatný rozdíl. Tady je to minimum zajištěno.

Gottwald: Právě proto to potřebujeme.

Stránský: U nás to nebude. Kdo nedostane příděl, nesnese, aby se díval na to, že kdo má peníze, může kupovat.

Gottwald: Můžeme se dostat do situace, že zásoby nedovolí, aby bylo dáno všem kategoriím obyvatelstva stejnoměrně. Může se stát, že některým kategoriím se vůbec nebude moci dát příděl, ani třeba v tom některém městě ne. Když zakázete, aby sedlák mohl po splnění všech svých povinností předávat své přebytky na volném trhu, nutíte celé ty kategorie, aby páchaly přestupek.

Hála: Doma toho nebude. Budeme se muset starat o příděl. Mám obavu, že u nás by takové opatření vyvolalo pravý opak a malým zaměstnancům by bylo nepochopitelné. Zboží na volném trhu jim nebude dostupné za ty příjmy, které mají. Všechno je tam znivelisováno.

Gottwald: To co bude v rukou státu se rozdělí za normované ceny.

Kopecký: Nejde jen o potraviny a požitaviny. Opačně rolník si může opatřit výrobky na volném trhu. V Sovětském svazu to výborně klapě, nikoho nepotřebujete honit, nemáte nesnáze s malými spekulanty.

Stránský: Ale tady je dost pro každého.

Gottwald: Není dost, to by nebyly ty vysoké ceny na volném trhu.

Stránský: Vzdávám se a prorokuju Vám, že to doma odvoláte.

Majer: Musíme zvážit všechny důvody pro i proti. Myslím, že si musíme všimnout situace, jak se vytvořila ve Francii a v Belgii. Černý trh také vykonával funkci zásobování v určitém směru a byl všude za doby okupace nástrojem boje proti okupantům. Zprávy z Francie uvádějí, že zásobování uvázlo a že docházelo k poruchám, protože ten černý trh najednou zmizel. Je-li možno najít nějaký přechod, byla by to jistě výhoda. Sám si nejsem jist. Myslím, že vláda bude muset mobilisovat z počátku všechno. Zásadu můžeme nechat, praxe nám to ukáže.

Nosek: Připomíná, že Feierabend jel studovat tyto věci do Francie a Belgie a sám odhadoval, že bude třeba počítat s ponecháním asi 20 % volného trhu. Vyhněme se tomu, abychom nemuseli dělat rekvisice.

Debata o XIII. kapitole skončena.

Kapitola XIV.

Pacák: Navrhl, aby na str. 27. odst. 1 byla škrtnuta slova „po nich“.

Laušman: Navrhuje, aby bylo v kapitole řečeno něco o demobilisaci.

Gottwald: Ještě jsme nemobilisovali. Náš úkol je teď naopak mobilisovati.

Majer: Žádá, aby na str. 26 v poslední větě bylo pozitivně řečeno o přístupu do zámků atd. těm, kteří tam dříve přístupy neměli.

Nosek: Navrhuje, aby se v této kapitole připojil nový odstaveček o tom, že vláda považuje za svůj úkol urychleně provádět repatriaci všech věrných občanů republiky do jejich domovů.

Gottwald: Projevuje souhlas, redakční komise ať to formuluje.

Debata o kapit. XIV. skončena.

Kapitola XV.

Pacák : má 2 doplňky a změny. Tam kde se mluví o radiu doporučuje, aby se užívalo termínu rozhlas a na str. 29, odst. 3, aby se doplnila péče o odborné školy také jmenováním škol pokračovacích. Konečně aby se škrtnulo slovo zejména v posledním odstavci str. 29.

Dršina : Souhlasím s celou kapitolou, chce mít jen jasno o tom, že ve věci zrušení německých škol se v programu dělá rozdíl mezi těmi, které jsou v českých a slovenských městech a mezi těmi, které jsou v městech, která byla maďarská a německá. Ovšem prakticky zůstává otázka otevřenou, poněvadž se zavírají všechny až do konečného rozhodnutí německé otázky.

Debata o kapitole XV. ukončena.

Kapitola XVI.

Stránský : Nemáme ke kapitole poznámek, jen bych chtěl slyšet jak vlastně je to s komunistickou stranou, vzhledem k nynější situaci slovenské. Je zde podepsán Gottwald za Komunistickou stranu Československa.

Gottwald : Ano, my se považujeme za Komunistickou stranu československou, jejíž část je Komunistická strana Slovenska. My jsme změnilí svůj status již v roce 1938—39 po těch událostech.

Tím je debata o všech kapitolách předběžně skončena až na kapitolu VI. a předseda schůze David uzavírá těmito slovy:

David : Třídenní jednání ukázalo, že je mezi námi dobrá vůle. Děkuji Vám všem a mám z toho opravdu radost, že se podařilo dostat program pod střechem a že jsme jednali v takovém bratrském duchu. Přáli bychom si, aby i doma jsme se našli takto u jednoho stolu. To je přání nás všech a čeká to také od nás lid doma.

Gottwald : Podává návrh, aby redakční komise [Kopecký, Majer, Dršina, Laštovička] připravila do pondělka do rána, t. j. do 26. března opravené znění návrhu podle výsledku debaty. (Návrh byl přijat.)

Jednání o návrhu programu nové vlády skončilo 24. března 1945 o 4.40 hodin odpol.

Po krátké přestávce zahájeno bylo ihned jednání o druhé části programu moskevských porad, to jest o návrhu na strukturu vlády.

Jednání o návrhu na strukturu vlády {Referent Slánský.}

Slánský : Prvá novost je předsednictvo vlády, složené z předsedy a pěti náměstků, jak vidíte z písemného elaborátu, který jste dostali. Předsednictvo má být politické vedení vlády. Má se skládat z odpovědných představitelů složek vlády a byly by v něm zastoupeny 4 české a 2 slovenské strany. Politické vedení vlády má být na rozdíl od dřívějšíka uvnitř a v čele vlády. Víte co to znamenalo, když byly koaliční pětky, které byly mimo vládu? Politické vedení vlády bude vládní jednání vést.

2. Předsednictvo vlády má operativně řídit činnost celé vlády. Jednotlivý ministr si nebude moci dělat co chce, cítě se exponentem své politické strany, nýbrž předsednictvo vlády bude určovat směrnice pro každé ministerstvo i pro každého ministra. U nás byly někdy i různí postranní činitelé, jako na př. Živnobanka, Svaz průmyslníků a podobně, kteří zasahovali do vlády. Postranní vlivy budou odstraněny a vláda bude skutečně vládou. Politické vedení bude dávat direktivy a bude koordinovat činnost jednotlivých ministerstev. Kromě toho se bude starat o práceschopnost vlády, určovat program a řídit schůze ministerské rady.

Myslíme, že se to osvědčí. Ve vládě bude 16 ministerstev a 6 členů předsednictva, dohromady tedy 22 členů vlády. U 3 ministerstev navrhujeme náměstky ministrů v hodnosti ministrů, kteří by byli Slováci, je-li ministrem Čech a naopak. Bylo by tedy úhrnem 25 členů vlády.

Zdá se snad, že je to příliš mnoho. Ale je to první vláda, která předstupuje před osvobozený lid. Chceme v ní mít zastoupení hlavních složek obou národů, má to být vláda reprezentativní,

má reprezentovat celou tu národní frontu a získá jen na autoritě, bude-li takto složena. Počet členů je otázka druhořadá. Vidíme to teď po válce také jinde, vemte si např. Jugoslavií, kde má vláda dokonce 28 členů.

Pokud jde o jednotlivá ministerstva. Jsou tu některé nové momenty. V ministerstvu nár. obrany, zahraničí a zahran. obchodu mají být náměstkové ministra. Naproti tomu vypadl resort veřejných prací, které se rozdělují do jiných resortů. Jako nové se zavádí ministerstvo informací. Do ministerstva průmyslu přechází hornictví a naproti tomu průmysl poživatin a nápojů přechází do výživy. Ministerstvo průmyslu bude mít jiný charakter než mělo staré ministerstvo. Bude zveřejněn těžký průmysl, budou sem spadat velké výrobní komplexy. Kromě toho v tomto průmyslu bude vláda jediným pánem.

To co bylo dříve v min. obchodu se rozděluje teď na 3 ministerstva. Zřizujeme ministerstvo zahraničního obchodu, ministerstvo vnitřního obchodu, kde ponecháváme obchodní živnosti a obchodnické organizace, kdežto řemeslnické živnosti vřazujeme do ministerstva průmyslu, podle snahy, aby všechna výroba byla soustředěna v jednom resortu. Rovněž doprava všeho druhu má být soustředěna v jednom resortu.

Z ministerstva zemědělství se vyjímá školství, které se rovněž soustřeďuje v jednom ministerstvu. Podobně pak také do ministerstva výživy je zahrnuto vše, co souvisí s výživou, t. j. i průmysl poživatin a nápojů.

Dále, jak vyplývá z návrhu, mají být zřízeny 3 pomocné orgány vlády: Hospodářská rada, Vojenská rada a státní revisní úřad, kterému dáváme některé nové úkoly. Změnou názvu chceme naznačit i změnu charakteru, v tom smyslu, že nemá kontrolovat jenom dodatečně, ale zasahovat tak, aby se závadám předešlo, navrhopvat vládě konkrétní opatření, vypracovávat směrnice pro účetnicko-administrativní systém a kontrolovat jejich provádění.

Stránský: My jsme Váš návrh obdrželi teprve včera, ještě jsme se o něm neradili. My se o této věci poradíme dnes. Je to návrh, který ukazuje velmi důkladnou přípravu a chtěl bych mít jasnu jen jednu otázku — je značně změněna struktura vlády, ale předpokládám, že princip solidární odpovědnosti všech členů vlády zůstává nezměněn.

Gottwald:

Kopecký: souhlasně přisvědčují.

Slánský:

Majer: také my se o věci ještě neradili. Předběžně v celku souhlasíme se strukturou. Některé návrhy se v mnoha věcech kryjí s tím, na čem se pracovalo v Londýně. Musíme počítat s velikostí těch úkolů, před kterými stojíme. Má pochybnost, je-li dobře, aby se ministerstvo průmyslu oddělovalo od ministerstva vnitřního obchodu a zda by to nemělo zůstat pohromadě. Eventuelně i tam by mohl býti ministr a náměstek. Souhlasí s oddělením zahraničního obchodu. Těžké bude rozdělovat výrobu řemeslnou a obchod. Spotřební družstva mají přijít do obchodu, výrobní do průmyslu. Domnívám se, že by to mělo být v jednom ministerstvu.

Gottwald: Přistupovali jsme k těmto návrhům jako majitelé starého domu, který byl pobořen. A zároveň ve kterém bylo mnoho spolumajitelů. Ten dům byl stavěn po věky, byly k němu přistavovány různé přístavky, byl upravován a tak když shořel a budeme stavět dům nový, budeme ho stavět tak, aby vyhovoval novým potřebám. Postavíme ho podle nového plánu. K počtu ministerstev: ministerstva, která budou mít co dělat s výrobou, obratem, peněžnictvím, budou mít nové úkoly, jiné, nežli měly v té parlamentní demokracii starého typu. Bude to součást nové demokracie, demokracie nového typu. Na příklad vemte si průmysl. Ministerstvo se nestaralo o průmysl. Přijímal rozkazy příslušných interesentů, aby je uzákonil. Výrobu, otázky jak a co investovat, jak řídit závody — to si dělali průmyslníci sami, nikdo do toho nesměl nic říci. U bank to bylo obdobné. Teď to v první době vůbec nepůjde, prostě fyzicky, protože tam nebude hospodáře. A při tom se obě působnosti neobyčejně rozšíří, takže příští vývoj půjde spíše směrem dalšího včlenění těchto ministerstev. Původně jsme navrhovali 3: pro těžký průmysl, lehký průmysl a pro průmysl stavebních hmot. Vývoj půjde spíše ke specialisaci, nesmí nás tedy zarážet počet. Nechceme-li se vrátit zpět, musíme počítat spí-

še s tendencí na členění. Musíme si zvyknout dívat se na to jinak, ne jako na sinekuru partaje nebo osobní, nýbrž jak to skutečně má být. Jako na součást státní a veřejné správy na určitém úseku. A také ta demagogie, spojovaná s počtem nás nesmí splést. Z tohoto hlediska je počet 16 resortních ministerstev minimální. Zejména, když vezmete kolos ministerstva průmyslu. Přechodně může být ministerstvo výživy. Počet ministerstev je otázka účelnosti, nesmí to být sacro sanctum, to se může změnit přes noc.

K o p e c k ý : Ptali jsme se našich přátel, s jakým počtem počítali v Londýně. Řekli nám, asi 16. My přidáváme těch 5 členů předsednictva. Všechny partaje budou přímo ve vládě.

S t r á n s k ý : to je politický kabinet.

K o p e c k ý : Náměstkové budou bez portfejí. Nemusí mít dohromady žádný vlastní aparát. Bude to politický kabinet — operativní političtí vůdcové vlády. V předsednictvu si mohou rozdělit kategorie. Předsednictvo by se ztenčilo, kdyby se partaje spojovaly.

S t r á n s k ý : žádá, aby Gottwald ještě řekl, jak to bude vypadat s poměrem mezi vládou a slovenskou správou.

G o t t w a l d : to je věc kompetence, která bude stanovena později, té se tento návrh nedotýká.

AÚD KSČ Praha. Fond 68, inv. j. 8. Orig.

[133]

1945, 25. březen. Moskva. — Zápis o jednání představitelů tří socialistických stran a lidové strany se zástupci Slovenské národní rady o VI. kapitole návrhu nového vládního programu a o navržené struktuře nové vlády.

Přítomni: za komunistickou stranu: Gottwald, Kopecký, Slánský, Nosek, Laštovička. Za sociální demokraty: Fierlinger, Laušman, Majer, Pacák. Za nár. soc.: Stránský, David, Uhlíř, Drtina. Za lidovou stranu: konsist. rada Hála. Za Slovenskou nár. radu: Šrobár, Ursíny, Styk, Husák, Novomeský, Šoltész.

Schůzi zahájil za nepřítomného Gottwalda, který byl odvolán k prezidentovi a do schůze se dostavil později, Laušman v 11.45 hod. Laušman uvítal delegaci SNR a konstatoval, že s české strany zde je nejen Blok 3 stran, nýbrž možno říci česká Národní fronta. Slovenská delegace byla pozvána, aby se účastnila jednání o kapitole VI., která se týká Slovenska. To, oč jde, je věcí naší společné budoucnosti. Všichni máme na mysli zájem republiky a je pochopitelné, že se může vyskytnout několik názorů na řešení tak důležité otázky. Jedna skupina mezi námi má názor jiný. Ne že by to byl rozkol, je to skupina nár. soc. a dr. Stránský vypracoval nový návrh na znění kapitoly VI. Není-li námitek, prosím, aby Stránský návrh přečetl.¹

¹ Návrh národně socialistické delegace, předložený J. Stránským, se zachoval v pozůstalosti Šrobárově a zní takto: „První domácí vláda Československého státu vymaněného z nacistického područí jest si vědoma vůle Slováků žít i ve státní jednotě s Čechy jako národ svébytný a bude dbáti, aby obecný postup i každý jednotlivý akt vlády Slováky jako svébytný národ respektoval.

Jakými ústavními a právními předpisy má být svobodný národní vývoj slovenský zabezpečen, o tom se po osvobození českých zemí rozhodne česko-slovenskou dohodou, a v této dohodě budou ovšem Slováci součástí rovnoprávným, takže základy pro další vývoj republiky budou položeny shodnou vůlí obou národů. To samo už je nepochybnou zárukou, že nejvážnější státní problém československý bude rozřešen k spokojenosti slovenské i české aniž tím utrpí státní jednotu republiky.

Vláda považuje za štěstí, že v důsledku slovenského národního povstání už pro údobí přechodné byly staré spory odklizeny zvláštní dohodou Slovenské národní rady jako revoluční nositelky státní moci zákonodárné, vládní a výkonné na území slovenském s prezidentem republiky a československou vládou v Londýně, a rozumí se samo sebou, že toto ujednání jest i pro novou vládu závazné. Ono jest zároveň šťastným ukazatelem cesty a nástupem k úpravě definitivní a bude platit, dokud je nevystřídá ústavní dohoda lidových zástupců slovenských s lidovými zástupci českými jako rovných s rovnými až bude svobodna republika celá.“ (ŠSÚA Bratislava, ŠF, inv. j. 73.)